

равнодушности и окамењености преобразимо христоликим саосећањем и милостивошћу према свима и свему, како бисмо свакога и све привели свом богоназначењу – Царству Божијем.

Епископ Јован, као професор Светог Писма и Иконологије, у духу и пун елана за богословствовањем, започиње нову еру у српској теолошкој мисли на крилима својих учитеља који су започели са неопатристичком синтезом у Српској Православ-

ној Цркви и истиче химнографску и иконолошку егзегезу Светог Писма као камен темељац за учење и напредовање ка Светим Оцима, који дају одговоре на сва питања. Користећи језик и стил Светих Отаца, а осавремењујући метод научног излагања, Владика Јован саопштава све тајне Православне Цркве и исповеда веру у Истинитог Бога Оца, Сина и Светога Духа, Тројицу Једносуштну и Нераздељиву.

Ивица Чаировић

Александра Марковић Новаков: Православна српска бојословија у Призрену (1871–1890)

Призрен : Епархија рашко-призренска; Београд : Јасен; Ниш : Епархија нишка 2011.

243 стр. ; 25 cm

ISBN: 978-86-85337-90-1

Крајем минуле, 2011. године, из штампе је изашла *Православна српска бојословија у Призрену (1871–1890)*, књига Александра Марковић Новаков, стручног сарадника Матице српске и секретара уређивачког одбора Српског биографског речника. Ова нова публикација чини још један у низу догађаја који су обележили јубилеј 140. година од оснивања Православне богословије у Призрену. Александра Новаков се иначе бави проучавањем српске историје у Османском царству у периоду од средине XIX века до 1912. године. Њен научни рад

са темом *Призренска бојословија (1871–1890)* одбрањен је 2008. године као тема магистарског рада на Одсеку за историју Филозофског факултета у Новом Саду.

Књига која је сада пред нама разматра културно-просветне прилике у Старој Србији током последње две деценије XIX века, кроз оснивање и почетак рада Православне српске богословије у Призрену као централног догађаја тог периода. На том подручју ово је прва српска национална институција отворена након укидања Пећке патријаршије 1766. године.

На путу оснивања једне, за Србе, овако важне установе, стајале су бројне препреке. Осим великих сила попут Турске, Аустрије и Русије – које су све истовремено имале свој интерес у овом делу Балкана, као додатни терет у проблемима налазили су се наши суседи, као и ми мали народи – Бугари, Грци и Арбанаси. Сви они су, као и Срби у свом јужном делу, били становници турске империје, и стално имали упрте очи према турској власти (Порти), да којим случајем њени уступци не превагну на српску страну. Неки од суседа поводом овако важних питања били су индиферентни (ретко на страни), а највећи број њих били су сасвим непријатељски настројени према српским потребама у царевини. Често су свој ћар препознавали само у неповољним ситуацијама њихових суседа.

Знамо да су „и нож и погача“ стајали у рукама Порте (турске царске владе). Сваки – и најмањи – корак у друштвеном животу свих области под њеном управом морао је имати њен благослов. Не заборавимо да је уз све, још увек укинута Пећка патријаршија – која би као врховни духовни центар, у решавању оваквих питања могла да упути додатни подстрек.

На крају, на месту рашко-призренског епископа седео је митрополит Мелетије, родом Грк, који се оглушавао о значајне захтеве Срба, који су били његови епархиоти.

Међутим, у исто време Краљевина Србија је, како наводи ауторка, водила тиху, али упорну битку за културно-просветни помак код оног дела свог народа који се још увек налазио ван граница матице. У време када је текла кампања за оснивање богословије у Призрену, своје школе за будуће свештенике (не и учитеље) већ имали су Београд, Цетиње и Задар.

Православну српску богословију у Призрену, са именом „Свети Кирило и Методије“, у заједничком напору основали су српски представници власти у Београду, Београдска митрополија са митрополитом Михаилом на челу, уз учешће знаменитих личности Космета. Ова школа значила је велику радост и обичном, „малом“ народу – призренским Србима (са њихових 850 кућа) на левој обали Бистрице, у насељима Поткаљаје, Потокмале, Пантелије, Папа-чаршије.

Од рођених Призренаца највећа улога припада Сими Андрејевићу Игуманову. Александра Новаков нас у својој књизи подсећа, да је у том моменту, од несумњиве важности то што је своју кућу и плац поклонии Богословији, али још већу вредност има то што је основао Фонд – иза кога је могао да се прикрије прави финансијер читавог пројекта, а то је Српска влада. Даље, када је реч о онима који су стално осујећивали оснивање Богословије, А. Новаков закључује: „Иако су сви они подо-

зревали да Српска влада има утицаја на рад Богословије, нису били у то сасвим сигурни, а да јесу, она сигурно не би опстала“.

Поред наведених личности и институција, пресудна улога у стварању предуслова за оснивање школе и њен рад у почетној фази припада марљивом и упорном Стојану Новаковићу, српском посланику у Цариграду. Најпре му се одаје признање, да је издејствовао јавност борбе за ову просветну институцију – оно о чему се у Старој Србији смело само шапутати. Једно од најтежих питања у то доба за српске националне раднике било је управо народно образовање. Осим деловања са дипломатског места у Цариграду – Порти, Новаковић је истовремено чинио знатне напоре и у самој Васељенској Патријаршији, да у условима када главну реч у духовном животу у Старој Србији воде архијереји Грци, издејствује „мало места под сунцем“ за једног српског владику на тој епархији. Истовремено је, будући сасвим у праву, око питања школе потражио подршку и у руској дипломатској служби.

Школа је почела са радом септембра 1871. године. Као трогодишња богословија наставила је са радом све до 1890. године, где је трансформисана у шесторазредну Учитељско-богословску школу. Период истраживања и тема А. Новакове је управо овај почетни, као трогодишња средња школа. У њему се она бави њеним развојем,

историјатом, плановима и програмима, оснивачима и њиховим сарадницима на овом послу. Обрађени су и ученици, наставници и ректори, кроз сваку од деветнаест година наведеног периода.

Ова школа била је намењена за образовање будућих учитеља и свештеника. План и програм, као и предмети говоре о томе да је израсла као спој гимназије и класичне богословије. Прва два разреда имала су гимназијске предмете, док су се у трећем разреду изучавали искључиво богословски предмети. Уз то је постојала и практична настава из пољопривреде и пчеларства. Занимљиво је да је, настојањем професора саме Богословије, 1886. године као наставни предмет уведен и турски језик. Емин Бећир, рођени Призренац, који је завршио медресу у Цариграду, био је први учитељ турског у Богословији.

Кроз велике недаће кроз које је у своме трајању пролазила, школа је у неколико наврата довођена у питање. Међутим, чињеницу да нити једна институција не може постојати а да иза ње не стоје јаке личности, потврђују и главне личности које су биле одговорне за њено опстајање. Најпре су ту представници српских власти, Сима Андрејевић Игуман, турски Фонда – митрополит Михаило и Љубомир Ковачевић, Сава Дечанац, епископ жички, те први ректор Призренске богословије, као и руски конзул, познати Иван Степа-

нович Јастребов. Иза њих се ниже ред наставника и васпитача, који су улагали сва своја знања и напоре да од голобрадих дечака створе способне младиће, који ће достојно носити и кроз живот усавршавати сва знања која су ту стекли. Из тадашње школе изашле су личности попут Саве Јакића професора Богословије, директора гимназије; Цветка Ј. Благојевића, трговца, националног радника; Антонија Ст. Љамића, свештеника, националног радника; Василија М. Десића, професора Богословије, судије; Дене Ст. Дебељковића, учитеља, свештеника етнолога; Севастијана (Спасе) Дебељковића, митрополита скопског, и тако редом. Васпитани у строгом и скромном духу великог самопрегора, сви ученици Богословије кроз читаво своје дељење имали су тај исти манир.

Након првих деветнаест година три разреда Богословије је завршио укупно 91 ученик, док је први завршило 283, а други 170 ђака. Од њих су широм Србије, у местима у којима постоји српска школа и црква, делегирани свештеници и учитељи.

Призренска богословија је осим образовног имала и политички и национални значај. Све до оснивања српског конзулата, она је била својеврсни српски конзулат, јер је омогућавала Влади Србије да преко ње шири свој културни и образовни утицај међу Србима у Османском царству. Преко ње су стизале књиге, часо-

писи, листови, стизала је и свака врста помоћи Владе.

У књизи је истакнут и верски значај ове школе, од чијег оснивања није забележен ни један групни случај исламизовања, а често су спречавани појединачни покушаји.

О значају овог почетног периода установе говоре и потоње деценије њеног постојања, које су се наставиле и даље – кроз читав XIX и XX век.

Књига Александре Новаков има 243 стране и садржи Предговор и шест поглавља: „Историјски оквири настанка и рада Призренске богословије“, „Призрен у време отварања и рада Богословије“, „Православна богословија у Призрену (1871–1890)“, „Просветно-васпитни значај Богословије“, „Политичко-пропагандни значај Богословије“, „Биографије значајних личности“, прилоге; изворе и литературу, као и регистар имена и појмова. Писани садржај прати низ одабраних фотографија. За израду историјског и развојног дела рада коришћена је позната литература и архивски материјал, док је о самом раду Богословије коришћена досад необјављена грађа.

На крају вишегодишњег рада на овој књизи, ауторка, Александра Марковић Новаков је изразила наду у боља будућа времена. Као прилог тој жељи, и траг за историју остају и странице њене књиге, као сведочанство о посто-

јању и српском духовном трајању на Косову и Метохији.

Посї скрийшум

Ради подсећања читалаца додаћемо и то да је, у својој несвршеној историјској бури, Богословија и у овом (XXI) столећу претрпела још један погром. Ратни вихор поново је прекинуо њен рад. У јуну 1999. године, одмах након доласка међународних војних снага на Косово и Метохију, школа је престала са радом и своје просторије уступила за прихват призренским Србима који су у том тренутку остали без својих домова. У мартовском погрому 2004. године комплекс зграда Богословије запаљен је и уништен. Одмах након ових догађаја прво уточиште призренским богословима пружио је тадашњи владика нишки Иринеј, данашњи патријарх српски, некадашњи ђак, а потом и професор Богословије. У Нишу је отворен

објекат у који је смештена Призренска богословија Светог Кирила и Методија и настављен је рад.

Прошле јесени, тихо, као и на самом почетку, поново је са једним одељењем првог разреда отпочела рад Богословија Светог Кирила и Методија у Призрену. На свечаном пријему у реконструисаном старом делу комплекса Задужбине Симе Андрејевића Игуманова одржаном 20. септембра 2011. године, ученицима, њиховим родитељима и гостима, обратио се владика рашко-призренски Теодосије, вршилац дужности ректора Богословије. Он је истакао да је у историји Богословије овај период од 12 година најдужи период престанка рада. Додао је још да је Богословија у историји била једна од темеља нашег постојања, да ће то бити и убудуће и да је потребно још пуно времена и рада да би се дошло до њене потпуне обнове.

Биљана Цинцар Косић

Adriano Fabris: *Teologija i filozofija*

Са италијанског превео Мирослав Фридл
Kršćanska sadašnjost 2011.

139 стр. ; 20 cm

ISBN: 978-953-11-0673-3

Однос између теологије и философије је одувек подстицао разне расправе. Сада се указује на нову врсту дијалога између философије и теологије, у коме ове две науке треба да нађу могућност

остваривања компромиса који би водио ка истини.

Адријано Фабрис спада у водеће философе који се баве односом између теологије и философије. У своме философском обликова-